

Elina Hytönen

MITÄ SITTEEN, KUN EN ENÄÄ KÄY TÖISSÄ?

Vammaispalveluiden
päivä- ja työtoimintayksiköiden asiakkaiden
ajatuksia ikääntymisestä ja eläkkeelle jäämisestä

Opinnäytetyö

Sosionomi

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Elina Hytönen
Työn nimi	Mitä sitten, kun en enää käy töissä? Vammaispalveluiden päivä- ja työtoimintayksiköiden asiakkaiden ajatuksia ikääntymisestä ja eläkkeelle jäämisestä
Toimeksiantaja	Jyväskylän kaupunki
Vuosi	2022
Sivut	29 sivua, liitteitä 3 sivua
Työn ohjaaja(t)	Maija Vihervirta

TIIVISTELMÄ

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää Jyväskylän kaupungin vammaispalveluiden päivä- ja työtoiminnan asiakkaiden käsityksiä ikääntymisestä ja eläkkeelle jäämisestä. Vammaispalvelulain uudistus tuo kehittämisen tarpeita päiväaikaisen toiminnan järjestämiseen. Tämän kehittämistyön tueksi kerättiin asiakkaiden toiveita koskien näiden palveluiden järjestämistä ikääntyessä. Työelämäkumppanina tässä opinnäytetyössä oli Jyväskylän kaupungin vammaispalvelut.

Tutkimuskysymyksinä olivat: Mitä päivä- ja työtoiminnan asiakkaat ajattelevat ikääntymisestä ja eläköitymisestä? Minkälaista päiväaikaista toimintaa asiakkaat haluaisivat heille järjestettävän, kun he ikääntyvät?

Opinnäytetyö toteutettiin laadullisena tutkimuksena. Aineisto kerättiin puolistrukturoiduilla teemahaastatteluilta, jotka toteutettiin vammaispalveluita tuottavissa yksiköissä. Haastatteluihin osallistui 12 vammaispalveluiden asiakasta. Aineisto analysoitiin teemoittelun avulla. Opinnäytetyön teoriaosuus pitää sisällään kehitysvammaisuuden, autismikirjon, ikääntymisen ja eläköitymisen käsitteiden määrittelyä sekä päiväaikaisen toiminnan järjestämisen tapojen tarkastelua. Aikaisemmista tutkimuksista käy ilmi, että ikääntyneiden kehitysvammaisten eläköityminen päiväaikaisista toiminnoista on usein suunnittelematonta. Lakisääteisen päivätoiminnan jälkeen ei välttämättä ole tarjolla ikääntyneille suunnattua toimintaa. Ikääntyneet vammaispalveluiden käyttäjät pitivät aiempien tutkimusten mukaan tärkeänä osallistumista yhteiseen toimintaan ja sen katsotaan tukevan heidän sosiaalista kanssakäymistään ja toimintakykyään.

Tutkimuksen tuloksista nousee esille kaksi pääteemaa. Ensimmäiseksi tutkimuksen tuloksista voidaan päätellä, että asiakkailla ei ole riittävästi tietoa ikääntymisen ja eläkkeelle jäämisen vaikutuksista heihin itseensä, omaan elämään ja heille suunnattujen palvelujen järjestämiseen. Toinen pääteema on sosiaalisen kanssakäymisen tärkeys. Asiakkaat toivovat ikääntyessään ryhmämuotoista toimintaa, jossa voi nähdä muita ihmisiä ja tehdä mieleisiä asioita yhdessä.

Asiasanat: kehitysvammaisuus, autismikirjo, ikääntyminen, eläköityminen, päivä- ja työtoiminta

Degree title	Bachelor of Social Services
Author	Elina Hytönen
Thesis title	What will I do when I don't go to work anymore? What customers with disabilities in day and work activities think about aging and retirement?
Commissioned by	City of Jyväskylä
Time	2022
Pages	29 pages, 3 pages of appendices
Supervisor	Maija Vihervirta

ABSTRACT

The purpose of this thesis was to study what perceptions the customers of the day and work activities of disability services in Jyväskylä have about aging and retirement. The organization of day and work activities needs to be remodeled because of future changes in law. In support of this development work, the customers' wishes were collected, regarding the organization of these services for the elderly. The research questions were: What do the customers of the day and work services think about aging and retirement? What type of daytime activities would the customers like to have when they get older?

The thesis was carried out as a qualitative study. The data was collected through semi-structured thematic interviews, which were carried out in units that provide disability services. 12 clients of disability services participated in the interviews. The material was analyzed by thematizing. The theory part of the thesis includes defining the concepts of intellectual disability, the autism spectrum, aging, and retirement and reviewing the ways of organizing daytime activities. Previous studies show that the retirement of elderly people with intellectual disabilities from daytime activities is often unplanned, and senior activities are not necessarily available. According to previous studies, elderly users of disability services consider it important to participate in activities with others, and it has been seen to support their social interaction and ability to function.

Two main themes arise from the results of this study. Firstly, it can be concluded that customers do not have enough information about the effects of aging and retirement on themselves, their own lives, and the organization of services. Another main theme is the importance of social interaction. As customers get older, they wish for group activities where they can meet other people and do things they like together.

Keywords: intellectual disability, autism spectrum disorder, aging, retirement, day and work activity

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	VAMMAISUUS JA IKÄÄNTYMINEN.....	6
2.1	Kehitysvammaisuus.....	6
2.2	Ikääntymisen erityispiirteet kehitysvammaisilla.....	8
2.3	Autismikirjon häiriöt ja ikääntyminen.....	9
3	TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA	10
3.1	Eläkkeelle siirtyminen	11
4	AIEMPAA TUTKIMUSTIETOA AIHEESTA.....	12
5	TUTKIMUSTEHTÄVÄN RAJAUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET.....	13
6	TUTKIMUSMENETELMÄT, AINEISTO JA ANALYYSI.....	14
6.1	Aiheen ja menetelmän valinta.....	14
6.2	Aineiston kerääminen	15
6.3	Aineiston analysointi	17
7	TUTKIMUSTULOKSET	19
7.1	Ikääntymisen muutokset ihmisessä	19
7.2	Eläkkeelle jääminen.....	19
7.3	Päiväaikainen toiminta ikääntyessä	19
7.4	Päivätoiminnan tuomat hyödyt nyt ja ikääntyessä	20
7.5	Sosiaaliset kontaktit.....	20
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	21
9	POHDINTA.....	22
	LÄHTEET.....	25
	LIITE 1. HAASTATTELURUNKO.....	30
	LIITE 2. ESITTELYKIRJE	31
	LIITE 3. SUOSTUMUSLOMAKE	32

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön aihe pohjautuu omaan työhistoriaani ikääntyneiden palveluasumisessa ja nykyisin kehitysvammaisten ja autismikirjon henkilöiden ohjaustehävissä. Päivätoiminnan ohjaajana työskennellessäni olen pidempään tehtävässä olleilta kuullut, että kehitysvammaisten eläköitymisikä päivätoiminnoista vaihtelee paljon. Keskustelut herättivät minussa kysymyksiä. Kuka päättää, milloin asiakas jää eläkkeelle päivätoiminnoista? Kuinka asiakkaan oma mielihäpide otetaan huomioon? Pohdin myös asiakkaiden tasa-arvoisuutta eläköitymiseen liittyvissä päätöksissä. Luettuani muutamia ikääntyneiden kehitysvammaisten elämää käsitteleviä opinnäytetöitä, oma näkökulmani aiheeseen alkoi hahmottua tarkemmin.

Tässä opinnäytetyössä haluan nostaa esille kehitysvammaisten omia ajatuksia eläkkeelle jäämisestä, ikääntymisestä sekä päiväaikaisen toiminnan järjestämisen tavoista ja sisällöistä iän karttuessa ja toimintakyvyn laskeutuksessa. Kehitysvammaliiton ohjaamassa vertaistutkimuksessa (Kehitysvammaisten palvelusäätiö 2018) kävi ilmi, että kehitysvammaisten omia kokemuksia ikääntymisestä on tutkittu varsin vähän. Vertaistutkimuksen tulosten perusteella voidaan päätellä, että kehitysvammaiset toivovat vanhenemiselta meille kaikille tuttuja asioita: eläkkeelle jäämistä kuusikymppisenä tai iäkkäämpänä, terveyttä ja harrastuksista nauttimista. Myös hyvä mieli koetaan tärkeäksi asiaksi. Aarniovuori ja Saarela (2017, 3–5) toteavat opinnäytetyössään, että ikääntyneellä kehitysvammaisella on riski jäädä lakisääteisen päivätoiminnan ulkopuolelle toimintakyvyn laskun myötä. Myös resurssien kohdistaminen nuoriin kehitysvammaisiin voi heidän näkemyksensä mukaan vaikuttaa palveluiden saatavuuteen.

Tämän opinnäytetyön työelämäkumppanina on oma työnantajan Jyväskylän kaupungin vammaispalvelut. Opinnäytetyön tarkoituksena on tuottaa tietoa vammaispalveluiden kehittämistyöhön ja nostaa esille asiakkaiden omia toiveita lisäten siten heidän osallisuuttaan palveluiden suunnittelussa.

Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen, koska vammaispalvelulain uudistuksen myötä ikääntyneiden kehitysvammaisten päiväaikaiseen toimintaan kohdistuu kehittämisen tarpeita.

2 VAMMAISUUS JA IKÄÄNTYMINEN

Vammaispalveluiden päivä- ja työtoiminnassa käy monenlaisia ihmisiä. Tarkkojen diagnoosien sijaan asiakkaat ohjautuvat palveluihin toimintakyvyn rajoitteiden mukaan. Olen koonnut seuraavien alaotsikoiden alle yleisimpiä diagnooseja, joita vammaispalveluiden päivä- ja työtoiminnan asiakkailla voi olla. Käyn myös läpi ikääntymisen erityispiirteitä heidän kohdallaan.

Vammaispalvelulain määritelmän mukaan vammaisuudella tarkoitetaan pitkäaikaisia ja huomattavia vaikeuksia suoriutua jokapäiväiseen elämään liittyvistä toimista, kuten työssä käymisestä, liikkumisesta tai osallistumisesta yhteiskunnan toimintaan. (Räty 2010, 33–35.) Jyväskylän kaupunki järjestää työ- ja päivätoimintaa kehitysvammaisten erityishuoltolain mukaisesti (Jyväskylä 2022). Tämän palvelun piiriin voi kuulua myös ilman kehitysvammadiagnoosia, koska tarve määrittää palveluiden saamista. Tähän ryhmään voi kuulua esimerkiksi autismin kirjon henkilöitä. (Stranden-Tuderus 2022.)

2.1 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuutta määritellään monin eri tavoin. Lähtökohtana voivat olla niin älyllinen suorituskkyky kuin toimintakykyyn vaikuttavat tekijät. The American Assosiation on Intellectual and developmenta Disabilities -järjestön (AAIDDD) määritelmän mukaan kehitysvammaisuudessa on kyse henkilön toimintakyvyn ja -edellytysten sekä ympäristön vaatimusten välisestä ristiriidasta. Tämän määritelmän mukaan kehitysvammaisuuteen kuuluu älyllisten toimintojen rajoituksia, eli keskivertoa matalampi älykkyysosamäärä sekä haasteita erilaisissa päivittäiseen elämään ja osallistumiseen liittyvissä toiminnoissa. Näitä voivat olla esimerkiksi kommunikaatio, yhteisössä toimiminen, työ tai itsestä huolehtiminen. Maailman terveysjärjestö (WHO) on määritellyt kehitysvammaisuutta älykkyysosamäärän mukaan jakaen sen lievään, keskivaikeaan, vaikeaan ja syvään älylliseen kehitysvammaisuuteen älykkyysosamäärän

mukaan. Myös WHO:n määritelmässä kehitysvammaisuuteen liitetään haasteita esimerkiksi kognitiivisissa ja sosiaalisissa taidoissa. (Kaski ym. 2012, 16–18.)

Kehitysvammaisuudeksi katsotaan usein sellaiset älykkyyteen ja toimintakykyyn vaikuttavat tilat, jotka ovat alkaneet ennen 18 vuoden ikää. Suomen laissa tästä ei ole tarkkaa kirjausta, eikä alkamisikä vaikuta esimerkiksi kehitysvammalain mukaisten palveluiden saamiseen. (Kaski ym. 2012, 16–17.) Suomalaisista kehitysvammadiagnoosin on saanut noin yksi prosentti väestöstä. Heistä 60 %:lla kehitysvammaisuuden vaikeustasotaso on lievä. (Åberg 2021) Toimintakyvyn haasteet ovat kehitysvammaisilla hyvin yksilöllisiä ja siten tarvittavan tuen määrä vaihtelee huomattavasti. (Vernerinet 2020.)

Kehitysvammaisuus näkyy usein sosiaalisissa tilanteissa ja sen aiheuttama toimintakyvyn lasku johtuu osittain myös yhteiskunnan rakenteesta ja vaatimuksista. Esimerkiksi toimivan kommunikaatiotavan puute vaikuttaa yksilön toimintakykyyn sosiaalisissa tilanteissa. Viime vuosina varsinkin vammaisjärjestöt ovat nostaneet esiin kehitysvammaisten omaa näkemystä. On myös tärkeää sopeuttaa yhteiskuntaa niin, että se mahdollistaa myös kehitysvammaisten osallistumisen mahdollisimman täysivaltaisesti oman elämänsä suunnitteluun ja järjestämiseen. (Vernerinet 2022.)

Kehitysvammaisuuden vaikeustasoa mitataan psykologisilla tutkimuksilla, joilla selvitetään henkilön älykkyydosamäärää (Arvio 1998). Näiden testien lisäksi arvioidaan henkilön toimintakykyä arjen asioissa, mitataan oppimiseen liittyviä asioita ja haastatellaan lähipiiriin kuuluvia ihmisiä. Diagnoosi tehdään erikoissairaanhoidossa moniammatillisena yhteistyönä. (Vernerinet 2018.)

Älyllistä kehitysvammaisuutta aiheuttavat monet eri tekijät, jotka vaikuttavat aivojen kehittymiseen. Näistä yleisin on Downin oireyhtymä, joka aiheutuu geneettisestä muutoksesta. Muita aiheuttajia ovat esimerkiksi FASD, joka syntyy raskaudenaikaisen alkoholinkäytön seurauksena, perinnöllinen Rettin oireyhtymä ja suomalaiseen perimään liittyvät sairaudet, jotka edetessään aiheuttavat vaikeaa tai syvää kehitysvammaisuutta. (Kari ym. 2020, 35–40.)

2.2 Ikääntymisen erityispiirteet kehitysvammaisilla

Kehitysvammaisten elinikä on noussut ja ikääntyneiden asiakkaiden määrä vammaispalveluissa lisääntynyt (Vesala ym., 2008, 3–4). Ikääntymisen määrittely voi olla vaikeaa kehitysvamman vuoksi ja siinä käytetään ikävuosien lisäksi toimintakyvyn ja sen laskun arviointia (Siltanen 2013, 13). Yleisesti katsotaan ikääntymisen alkavan kehitysvammaisilla keskimäärin 45 vuoden tienoilla (Aarniovuori ym. 2017, 3). Pelkonen (2015, 65–67) toteaa pro gradu -tutkielmassaan, että kehitysvammaisten tarpeet onnistuneen vanhenemisen suhteen ovat samankaltaisia kuin valtaväestön. He ovat aktiivisia kansalaisia, jotka haluavat vaikuttaa oman elämänsä valintoihin, luoda sosiaalisia suhteita ja saada tarvittaessa apua ikääntymisen tuomiin haasteisiin.

Muistisairaudet ovat yleisiä kehitysvammaisilla ihmisillä, mutta niiden tunnistaminen voi olla haastavaa (Mikkola, 2015). Vuosien karttuessa ihmisen toimintakyky laskee luonnollisen ikääntymisen ja siitä johtuvien muutosten sekä sairauksien vuoksi. Näitä syy- seuraussuhteita on kehitysvamman vuoksi joskus vaikea löytää ja tunnistaa. Kehitysvammaisen ihmisen toimintakyky on myös herkästi reagoiva erilaisiin muutoksiin ja vaikkapa fyysisiin sairauksiin. (Vesala ym. 2008, 4.)

Ikääntymiseen liittyvät toimintakyvyn valtaväestöä voimakkaammat muutokset eivät kehitysvammaisilla välttämättä johdu kehitysvammaisuudesta, vaan sairauksien hoitamattomuudesta ja elintapoihin liittyvistä riskeistä, joita voivat olla esimerkiksi tupakointi ja ylipaino (Vesala ym., 2008, 5). Toisaalta jotkin geneettiset ominaisuudet nopeuttavat ikääntymisprosessia esimerkiksi Downin syndroomassa (Siltanen 2013, 12). Sauna-aho (2019, 63) suosittaa väitöstutkimuksessaan, että Downin syndroomassa toimintakykyä ja muistia mitattaisiin säännöllisesti jo 35-vuotiaasta lähtien.

Ikääntyessä toimintakykyä ylläpitävät toiminnot ovat tärkeitä. Toimintakyky voidaan jakaa fyysiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen toimintakykyyn (Siltanen 2013, 15–16). Kehitysvammaliiton projektin loppuraportissa (Vesala ym., 2008, 16) korostettiin liikunnan merkitystä toimintakyvyn ylläpitäjänä kehitys-

vammaisilla ikääntyvillä henkilöillä. On myös tärkeää, että he osallistuvat päivittäisiin toimintoihin aktiivisesti. Kehitysvammaiset kokevat itsensä ikääntyessään usein yksinäisiksi. (Siltanen 2013, 15–16.)

2.3 Autismikirjon häiriöt ja ikääntyminen

Autismikirjoa ja siihen liittyviä oireyhtymiä on luokiteltu ja kuvattu monin eri tavoin 1950-luvulta lähtien (Timonen 2019a, 10–11). Tämänhetkisen käsityksen mukaan autismikirjon häiriöiden taustalla on aivojen kehityksellinen poikkeama, joka voi johtua geeneistä, vammasta, virustaudista, aivojen aineenvaihdunnan häiriöstä tai toiminnallisesta häiriöstä aivoissa (Kerola ym. 2009, 23–24). Suomessa diagnosoinnissa käytettävän ICD-järjestelmän mukaan autismikirjon häiriöt kuuluvat psyykkisen kehityksen laaja-alaisiin häiriöihin. Yksittäisiä diagnooseja ovat esimerkiksi lapsuusiän autismi, tarkemmin määrittelämätön autismi, Rettin oireyhtymä, lapsuusiän disintegratiivinen häiriö ja Aspergerin oireyhtymä. Psyykkisen kehityksen häiriö -termiä parempi muoto voisi kuitenkin olla psykologisen kehityksen häiriö, joka kuvaisi paremmin autismikirjon häiriön haasteiden laaja-alaisuutta. (Timonen 2019b, 34–37.)

Autismikirjon häiriöille tyypillisiä piirteitä ovat kommunikaation ja sosiaalisen kanssakäymisen vaikeudet sekä erilaiset toistuvat käyttäytymisen piirteet, tavat tai kiinnostuksen kohteet. Autismikirjon henkilöt ovat keskenään erilaisia ja nämä piirteet ilmenevät kullakin yksilöllisesti. Suurella osalla autismikirjon henkilöistä on jokin rinnakkaissairaus. Näitä voivat olla esimerkiksi epilepsia, tarkkaavaisuuteen vaikuttavat häiriöt ja psykiatriset häiriöt. Älyllistä kehitysvammaisuutta ilmenee jonkinasteisena jopa 70 prosentilla autismikirjon henkilöistä. Älykkyyden taso vaihtelee kuitenkin paljon ja myös keskimääräistä korkeampaa älykkyydosamäärää tavataan. (Castrén 2019, 42–45.)

Autismikirjon diagnoosi ei välttämättä vaikuta ihmisen ikääntymisprosessiin, vaan muutokset ovat samanlaisia ja samanaikaisia valtaväestöön verrattuna. Autismikirjon henkilöiden ikääntymistä on kuitenkin tutkittu melko vähän. Muutoksiin sopeutuminen on heille usein haastavaa, ja he tarvitsevat siihen erityistä tukea. Sosiaalisen eristäytymisen riski on heillä lisääntynyt sosiaalisten taitojen puutteen, yksin viihtymisen ja pelkojen vuoksi. He myös tarvitsevat tukea uuden toiminnan aloittamiseen. (Autismi- ja Aspergerliitto ry 2016, 12–135.)

3 TYÖ- JA PÄIVÄTOIMINTA

Vammaisuus aiheuttaa haasteita yksilön työllistymiselle. Työn tekeminen ja elannon hankkiminen ovat kuitenkin Suomen perustuslakiin ja YK:n vammais-sopimukseen kirjattuja oikeuksia, jotka kuuluvat kaikille. Siksi vammaispalve-lulakiin on kirjattu erilaisia palveluita, joiden tarkoituksena on lisätä kehitys-vammaisen ihmisen osallisuutta yhteiskunnassa sekä edistää ja tukea työllis-tymistä. Näitä palveluja ovat esimerkiksi erilaiset tuen muodot palkkatyöhön ja työtoiminta. (THL 2022.)

Vammaispolitiikassa on viime vuosina ollut tavoitteena lisätä vammaisten työl-listymistä palkkatyöhön. Työn tekeminen on perinteisesti vahva osoitus kansa-laisuudesta ja yhteiskuntaan osallistumisesta. Hakala toteaa kuitenkin, että vammaisten työllisyyttä edistävät palvelut, kuten työtoiminta, eivät juurikaan edistä heidän työllistymistään tavallisille työpaikoille, vaan toimivat ennemmin-kin mielekkään tekemisen ja toimintakyvyn ylläpidon paikkoina. (Hakala 2017, 13–15.)

Päivätoiminnan tarkoituksena on järjestää päiväaikaista itsenäisyyttä ja sosi-aalista vuorovaikutusta edistävää toimintaa henkilöille, jotka eivät vammaisuu-den aiheuttaman toimintakyvyn laskun vuoksi pysty osallistumaan sosiaali-huoltolain mukaiseen työtoimintaa. He saavat toimeentulonsa erilaisten etuuk-sien kautta. (Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tuki-toimista 3.4.1987/380, 8b. §.) Päivätoiminta voi sisältää monenlaista toimin-taa, kuten liikuntaa, kädentaitoja, retkiä ja sosiaalisten taitojen harjoittelua. Toiminnassa on usein kommunikaatiota ja omatoimista selviytymistä tukevia elementtejä. (Kari ym. 2020, 176.) Kehitysvammaisten päivätoimintaa voidaan järjestää Vammaispalvelulain lisäksi myös Kehitysvammalain mukaisesti, jol-loin se on asiakkaalle matkoineen maksutonta. (THL 2022b.)

Työtoiminta pitää sisällään työelämässä tarvittavien taitojen vahvistamista, mutta toiminnan tarkkaa sisältöä ei ole laissa määrätty. Työtoiminta voi olla ryhmämuotoista tai yksilötoimintaa. Työtoimintaa voidaan järjestää myös sosi-aalihuoltolain mukaisesti, mutta kehitysvammaisten työtoimintaa järjestetään

yleisesti kehitysvammaisten erityishuoltolain perusteella, koska sosiaalihuoltolain mukainen työtoiminta ei vastaa kehitysvammaisten asiakkaiden tarpeita. (THL, 2022a.) Toimintakeskuksissa järjestettävän työtoiminnan lisäksi voidaan järjestää avotyötoimintaa, joka tapahtuu esimerkiksi siivous- tai hyllytystehtävissä. Työhönvalmennus auttaa asiakasta löytämään työtä normaaleilta työmarkkinoilta ja tukee työssäkäyntiä myös sen jälkeen. (Kari ym. 2020, 16–17.)

3.1 Eläkkeelle siirtyminen

Päivä- tai työtoiminnasta eläkkeelle siirtymisen prosessi vaikuttaa olevan hyvin kirjava eri kunnissa. Tarkkaa lainsäädäntöä tähän ei ole. Kehitysvammaliiton Ketju-lehden pääkirjoituksessa mainitaan jo 8 vuotta sitten, että päivätoimintojen asiakkaat ovat keskenään eriarvoisessa asemassa asuinkuntansa vuoksi ja toivotaan lainsäädännön uudistusten tuovan tähän muutosta (Ohtonen, 2014). Lakiuudistus on ollut lausuntokierroksella keväällä 2022 ja hallituksen esitys uudesta vammaispalvelulaista on tarkoitus tuoda eduskunnalle syksyllä 2022. Lain lähtökohtana on osallisuuden, itsemääräämisoikeuden ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen. (Sivula ym. 2022.) Eduskunnalle annettavassa esityksessä päivätoiminta-termin korvaa termi päiväaikainen toiminta. Uudessa lakiehdotuksessa päiväaikaisen toiminnan järjestäminen sidottaisiin ikään siten, että sitä järjestettäisiin vanhuuseläkkeen alkamisikäen saakka (HE 159/2018 vp.).

Kehitysvammaisten senioritoimintaa on viritelty esimerkiksi Kehitysvammaliiton Ikääntyvien kehitysvammaisten tukiprojektin osana jo vuonna 2005. Projektin loppuraportissa todetaan, että liikuntapainotteiset senioriklubit ovat olleet toimivia ja jatkaneet toimintaansa myös itsenäisesti. (Vesala ym. 2008, 22.) Vuonna 2021 tehdystä Hyvä ikääntyminen -kyselystä selviää, että kaikilla paikkakunnilla ei järjestetä päiväaikaista toimintaa yli 65-vuotiaille (Kempainen-Aro ym. 2021). Kuntien nettisivuilta löytyy kuitenkin tietoa esimerkiksi asuinpalveluiden (Helsinki, 2022) ja päivätoimintojen (Oulun kaupunki, 2022) yhteydessä järjestettävästä senioritoiminnasta.

Yllä mainittu Vammaispalvelulain uudistus tuo muutoksia myös Jyväskylän kaupungin vammaispalveluihin. Ikääntyville päivä- ja työtoiminnan asiakkaille ollaan suunnittelemassa uusia tapoja osallistua päiväaikaiseen toimintaan.

Näitä voivat olla esimerkiksi asumisyksiköissä tapahtuva toiminta tai vammais- palveluiden ulkopuolinen ikääntyneiden palveluiden käyttäminen. (Stranden- Tuderus, 2022.)

4 AIEMPAA TUTKIMUSTIETOA AIHEESTA

Tiedonhakuja tehdessäni huomasin, että kehitysvammaisten eläköitymistä on tutkittu melko vähän. Eri maiden palvelujärjestelmät ovat myös melko erilaisia, jolloin kansainvälistä vertailua on vaikea tehdä. Aihe on kuitenkin kiinnostanut ammattikorkeakouluopiskelijoita ja siitä onkin tehty joitakin opinnäytetöitä. Näissä opinnäytetöissä on tarkasteltu eläköitymistä osana kehitysvammaisen asiakkaan palveluprosessia, kehitetty kerhotoimintaa eläköityneiden kehitysvammaisten tueksi ja koottu kirjallisuuskatsauksen muodossa tietoa eläköitymisestä Suomessa ja muualla maailmassa.

Kehitysvammaisten itsensä kokemuksia eläköitymisestä ei löytynyt juurikaan tutkimustietoa. Tämän toteaa myös norjalainen tutkimus, jossa aihetta tutkittiin haastatteleamalla ikääntyneitä kehitysvammaisia (Engeland ym. 2018). Suomessa aiheesta ei löytynyt tutkimustietoa. Kehitysvammaisten kokemuksia ikääntymisestä on johdannossa mainitun vertaistutkimuksen lisäksi tutkittu ainakin Tiia Pelkosen (2015) pro gradu -työssä ja Anne Vuorenpään (2017) YAMK-opinnäytetyössä. Kaikissa tutkimuksissa korostuu itsemääräämisoikeuden ja mielekkään tekemisen tärkeys.

Myös Norjassa kehitysvammaisten eläkkeelle jäämisen ajankohta vaihtelee. Syynä ovat yksilölliset toimintakyvyn muutokset, mutta myös vakiintumattomat käytännöt varsinkin erilaisten palvelumuotojen välillä. Haastattelututkimukseen osallistuneiden kokemus oli, että eläkkeelle jääminen on tapahtunut usein valmistelematta ja yhtäkkiä. Heidän on ollut vaikea sopeutua niin nopeaan muutokseen. Tutkimuksessa todetaan, että kehitysvammaisilla on hyvin vähän päätäntävaltaa eläkkeelle jäämisessä. Moni olisi halunnut vielä jatkaa työnte- koa. Toisaalta he olivat eläkkeelle jäätyään tyytyväisiä tilanteeseen. Tämän tutkijat arvelivat johtuvan siitä, että kehitysvammaiset ovat tottuneet sopeutu- maan vallitseviin olosuhteisiin. Tutkijat totesivat, että itsemääräämisoikeus ei aina toteudu eläkepäätöksiä tehtäessä. Tutkimuksessa kävi myös ilmi, että ke- hitysvammaisilla ei aina ole käytettävissä tarvittavaa tietoa, jotta he pystyvät

tekemään aitoja valintoja elämässään. Keskustelu ikääntymiseen liittyvistä asioista oli tutkimukseen osallistuneille tärkeää. (Engeland ym. 2018.)

Säännöllinen erilaisissa toiminnoissa käyminen ja mielekäs tekeminen vaikuttavat olevan tärkeitä asioita Pelkosen (2015, 36–38) haastatteleuille ikääntyneille kehitysvammaisille. Päivätoiminta antaa heille mahdollisuuden sosiaaliseen kanssakäymiseen, mukavien asioiden tekemiseen ja ruokailuun. Norjalaisessa tutkimuksessa (Engeland ym. 2018) kävi ilmi, että sikäläisestä palveluvalikosta puuttuu kehitysvammaisten senioritoimintaa, joka voisi säilyttää sosiaaliseen kanssakäymiseen ja mielekkään toiminnan jossain muodossa. Sauna-ahon väitöstutkimuksessa todetaan, että kognitiivisen toimintakyvyn säilymisen kannalta aikuisen kehitysvammaisen olisi hyvä saada toteuttaa itselleen merkityksellisiä asioita. Myös harrastukset, mielekkäät työtehtävät ja sosiaaliset kontaktit ovat tärkeitä muistin ja oppimiskyvyn ylläpitäjiä. (Sauna-aho 2019, 63–64.)

Aarniovuori ja Saarela kuvaavat opinnäytetyössään ikääntyneiden päivätoiminnan haasteita. Heidän keräämänsä tiedon mukaan päivätoiminnan ryhmät voivat olla isoja ja meluisia. Päivätoiminnan aikataulu on aamupainotteinen, joka voi aiheuttaa haasteita väsymyksen lisääntyessä ikääntymisen myötä. (Aarniovuori ym. 2017, 41.)

5 TUTKIMUSTEHTÄVÄN RAJAUS JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyöni tavoitteena on selvittää Jyväskylän kaupungin vammaispalveluiden päivä- ja työtoiminnan asiakkaiden ajatuksia ikääntymisestä ja eläkkeelle jäämisestä sekä kartoittaa heidän mielipiteitään ja toiveitaan ikääntyneiden päiväaikaisen toiminnan järjestämisestä. Opinnäytetyöni tuottaa tietoa Jyväskylän kaupungin vammaispalveluissa tehtävään kehitystyöhön. Opinnäytetyöntavoitteena on nostaa asiakkaiden ääntä kuuluviin.

Tutkimuskysymykseni ovat:

- Mitä päivä- ja työtoiminnan asiakkaat ajattelevat ikääntymisestä ja eläköitymisestä?
- Minkälaista päiväaikaista toimintaa asiakkaat haluaisivat heille järjestettävän, kun he ikääntyvät?

Kysymyksiä, joilla pyrin saamaan vastauksen tutkimuskysymyksiin, ovat: Mitä ikääntyminen tarkoittaa? Miten ikääntyminen vaikuttaa ihmiseen? Mitä tarkoittaa, kun jää eläkkeelle? Milloin asiakkaat haluaisivat jäädä eläkkeelle? Mitä hyötyä päiväaikaisesta toiminnasta on ikääntyessä? Mitä asiakkaat haluaisivat tehdä päiväaikaisessa toiminnassa ikääntyessään sekä missä ja millä tavoin tätä toimintaa voisi järjestää?

6 TUTKIMUSMENETELMÄT, AINEISTO JA ANALYYSI

6.1 Aiheen ja menetelmän valinta

Tutkimuksen teko alkaa aiheen valinnasta. Hirsjärven ym. (1997, 70–73) mukaan hyvän aiheen on oltava kiinnostava ja uutta opettava, omalle tieteenalalle sopiva, mahdollinen toteuttaa sekä sellainen, että se tuo jotain uutta tietoa aiheesta. Omaa opinnäytetyön aihetta pohtiessani minulle oli tärkeää, että opinnäytetyöstä olisi jotain hyötyä jollekin. Halusin myös tehdä tutkimukseni juuri vammaispalveluiden asiakkaita haastatteleamalla, koska osallisuuden vahvistaminen on olennainen osa omaa työtäni päivätoiminnan ohjaajana. Olen iloinen, jos työni pääsee osaksi kehittämistyötä. Aihe on ajankohtainen ja itseäni kiinnostava. Aiheeni on sosionomin opinnäytetyöksi sopiva, koska se käsittelee sosiaalipalveluiden kehittämistä ja on toteutettu sosionomin työkentällä.

Aiheen valinnan ja rajauksen valmistuttua muodostin tutkimuskysymykset. Tutkimuskysymyksiä muodostui kaksi. Tutkimuskysymykset muodostavat tutkimuksen tavoitteen ja niitä on hyvä olla korkeintaan kolme, jotta rajaus on onnistunut hyvin (Puusa ym. 2020). Asiasanat muodostuivat tutkimuskysymysten pohjalta. Kehitysvammaisuus ja autismitkirjo palveluja käyttävien asiakkaiden eli haastateltavien mukaan, eläköityminen sekä työ- ja päivätoiminta toimintaympäristön ja tutkittavan ilmiön mukaan. Ikääntyminen asiasanana on mukana luonnollisesti siksi, koska eläköityminen tapahtuu ikääntymisen myötä johtaen muutoksiin asiakkaiden palvelujen tarpeessa.

Asiasanojen muodostamisen jälkeen aloitin tausta-aineiston hankkimisen. Tiedonhaussa käytin Google Scholar -hakupalvelua ja tavallista Google-hakua sekä ammattikorkeakoulun kirjaston tietokantoja. Käytin tausta-aineistona myös alan perusteoksia, internetsivustoja ja haastattelua.

Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Laadullista tutkimusta voidaan kuvata ymmärtävänä tutkimuksena, jossa tarkoituksena on eläytyä tutkittavan ajatuksiin tai tunteisiin (Tuomi ym. 2018). Tässä työssä tarkoitukseni ei ollut kerätä kaikkien ikääntyvien kehitysvammaisten ajatuksia eläkkeelle jäämisestä tai määrällisesti tarkkoja toiveita ikääntyvien päivätoiminnan järjestämisestä, vaan tutkia joidenkin ajatuksia tarkemmin ja siten tuottaa tietoa kehittämistyön tueksi.

Tutkimusmenetelmänä käytin teemahaastatteluja, joiden rungoksi laadin apukysymyksiä. Teemahaastattelu voidaan toteuttaa myös puolistrukturoituna haastatteluna, joka tarkoittaa haastattelun ohjaamista apukysymyksillä jonkin verran haluttuun suuntaan (Tuomi ym. 2018.) Haastatteluja tehdessäni pyrin melko aktiivisesti palauttamaan keskustelua laatimillani kysymyksillä takaisin haastattelun aiheeseen. Strukturointi eli apukysymysten käyttäminen ja niiden kysyminen tietyssä järjestyksessä lisäsi myös haastattelutilanteen toistettavuutta. Tämä haastattelurunko on liitetty mukaan opinnäytetyöhön (Liite 1). Olin suunnitellut valmiiksi myös kommunikoinnin apukeinoja, joita en kuitenkaan ottanut käyttöön. Haastateltavani kommunikoivat puhumalla. Kuvien käytöllä olisin ehkä ohjaillut keskustelua liikaa, joten jätin kuvatuen pois haastattelutilanteista. Myöskään sosiaaliselle tarinalle ei ollut käyttöä.

6.2 Aineiston kerääminen

Tein kolme ryhmähaastattelua ja kolme yksilöhaastattelua, joihin osallistui yhteensä 12 haastateltavaa. Yksilöhaastatteluihin osallistuneet toivoivat sitä itse tai yksiköstä ei löytynyt muita haastatteluun osallistuvia. Ennen haastattelujen alkua olin yhteydessä yksiköihin ja kerroin mahdollisuudesta osallistua haastatteluun. Haastateltavat valikoituivat yhteistyössä yksiköiden ohjaajien kanssa. En halunnut rajata haastateltavien ikää, koska se olisi vähentänyt haastatteluun osallistuvia liikaa sekä lisännyt tunnistettavuuden riskiä. Annoin ohjaajille kuitenkin suuntaa antavan suosituksen vastaajien alaikärajaista, jotta haastattelun aiheet eivät olisi heille aivan vieraita. Tämä ikä oli noin 35 vuotta. Itse en ole käsitellyt haastateltavien henkilötietoja, joten minulla ei ole tietoa haastateltavien ikärakenteesta. Toinen haastateltavien valintaan vaikuttava seikka oli kommunikaatio. Koska halusin saada luotettavaa tietoa asiakkailta

itseltään, toivoin haastateltavilla olevan jonkin toimivan kommunikaatiotavan, jotta en esimerkiksi itse laatimillani kuvilla ohjaile haastateltavien vastauksia.

Ennen haastattelua lähetin yksiköihin esittelykirjeen (Liite 2) ja suostumuslomakkeen (Liite 3). Yksiköiden ohjaajat hoitivat suostumusten kysymisen ja haastateltavat allekirjoittivat lomakkeet itse. Tarkistin ennen haastattelua suostumuslomakkeet ja sovin, että niitä säilytetään tietoturvalisestisesti haastatteluyksiköissä tarvittava aika.

Tallensin haastattelut kännykän ääninauhurilla, jonka toiminnan testasin asiakkaiden kanssa ennen haastattelun aloittamista. Tällä pyrin vähentämään myös jännitystä tilanteessa. Ennen haastattelun aloittamista kävimme vielä läpi esittelykirjeen ja kysyin, ovatko haastateltavat edelleen halukkaita osallistumaan.

Haastattelun aikana kysyin haastateltavilta haastattelurungon mukaisia kysymyksiä. Käytin selkokieltä ja yksinkertaistin käsitteitä. Esimerkiksi käytin tarvittaessa sanaa vanheneminen ikääntymisen sijaan. Joidenkin haastattelujen keskustelu rönsyi jonkin verran, jolloin palautin keskustelun hienovaraisesti aiheeseen kysymyksiin. Pyrin käyttämään avoimia kysymyksiä. Jos minun oli tarpeen kysyä vaikkapa päivätoimintapäivien määrää, annoin kysymyksessä kaikki vaihtoehdot: enemmän, vähemmän vai yhtä paljon. Olin myös varovainen reaktioissani, jotta ne eivät olisi ohjanneet vastauksia. Pyrin antamaan tilan jokaiselle haastateltavalle kohdistamalla kysymyksiä vuorotellen jokaiselle. Annoin mahdollisuuden olla vastaamatta niin halutessaan. Yksi haastatteluun osallistunut ei sanonut mitään haastattelun aikana.

Haastattelutilanteissa haastateltavat asettuivat asiakkaan asemaan ja minä haastattelijana toimintakeskuksen ohjaajan asemaan. Mäkisen (2006, 94) mukaan tämä voi olla ongelmallinen tilanne, joka voi ohjata haastateltavien vastauksia tiettyyn suuntaan. Tekemissäni haastatteluissa jouduin myös jonkin verran tulkitsemaan epäselvää puhetta. Tein tämän pyytämällä toistoa ja toistamalla sitten tulkitsemani sanan. Sain yleensä myöntävän vastauksen ja käytin kyseistä haastattelukohtaa tutkimuksessani vain, jos saatoin olla varma il-
mauksesta.

6.3 Aineiston analysointi

Haastattelujen jälkeen litteroin haastattelut tietokoneella. Jätin litteroidusta tekstistä pois kaikki nimet ja muut tunnistettavat seikat. Karsin tässä vaiheessa myös jonkin verran keskustelun rönsyjä rajatakseni aineistoa vastaamaan tutkimuskysymyksiin. Poistin myös henkilökohtaiset kertomukset esimerkiksi sairauksista, jos ne eivät liittyneet haastattelun aiheeseen. Päädyin karsivaan litterointitapaan, koska halusin tarkastella haastattelujen asiasisältöjä. Tällainen litterointitapa sopii Ruusuvuoren (2010, 424–425) mukaan sellaiseen tutkimukseen, jossa ei ole tarkoitus tarkastella keskustelun rakennetta tai keskinäisiä suhteita. Litterointivaiheessa käytin haastateltavista numero-koodeja. Nämä häivytin analyysivaiheessa pois, koska en enää tarvinnut niitä. Jos joku haastateltavista haluaa peruuttaa osallistumisen analyysivaiheessa, voin litterointien perusteella poistaa vastaukset aineistosta. Haastattelutallenteet säilytän vain sen aikaa, kun on tarpeen, eli opinnäytetyön valmistumiseen saakka. Sen jälkeen poistan ne. Säilyttämisen aikana huolehdin tietoturvasta suojaamalla tiedostot salasanalla.

Hanna Vilka tuo esille, että laadullisen tutkimuksen tarkoituksena on myös lisätä tutkittavien tietoisuutta tutkittavasta aiheesta. Tämä on tärkeä huomio erityisesti lapsia ja vajaakuntoisia käsittelevissä tutkimuksissa. (Vilka 2021.) Kuten norjalaisessa tutkimuksessa tuli ilmi, kehitysvammaisten tietoisuus eläköitymisestä ja siihen liittyvistä asioista on usein riittämätöntä (Engeland ym. 2018). Ajattelen, että tällä tutkimuksella voin olla osaltani lisäämässä tietoa aiheesta. Pohdintaosiossa palaan tähän aihepiiriin tarkemmin.

Hyvän tieteellisen tutkimuskäytännön mukaan tutkijan kuuluu olla rehellinen ja kuvata raportissaan tutkimuksen tulokset totuudenmukaisesti. Tutkijan on myös käytettävä eettisesti kestäviä tiedonhankintamenetelmiä ja raportissaan tuotava esiin muiden tutkijoiden tuottama tieto asianmukaisesti merkiten. (Tuomi ym. 2018.) Tutkimukseni aikana olen noudattanut näitä eettisiä periaatteita. Olen myös varovainen reaktioissani, etteivät ne ohjaa vastauksia. Pyrin antamaan tilan jokaiselle haastateltavalle. Haastateltavien valinnassa otin huomioon eettiset seikat ja olen tuonut haastateltavien valintaperusteet esille

raportissani. Haastateltavani tiesivät mihin olivat osallistumassa ja olivat halukkaita haastateltaviksi. Samoin joidenkin läheisiin oltiin yksiköiden ohjaajien toimesta yhteydessä, jotta tutkimukseni olisi mahdollisimman läpinäkyvä.

Aineistoani kuvaa lyhytsanaisuus. Haastatteluista muodostui pääsääntöisesti kysymyksiin ja vastauksiin perustuvaa vuoropuhelua, jossa ei ilmennyt kovinkaan paljon aiheeseen liittyvää vapaata kerrontaa. Litteroinnin jälkeen kokosin haastatteluaineistoni ilmaisut Excel-taulukoon. Otin analyysiin mukaan yhdeltä vastaajalta vain yhden samansisältöisen vastauksen, jotta pystyisin tarkastelemaan myös aiheiden määrällistä esiintyvyyttä aineistossa. Esimerkiksi, jos sama haastateltava oli haastattelun aikana tuonut moneen kertaan esille, että ikääntyminen aiheuttaa väsymystä, kirjasin sen vain kerran Excel-taulukoon. Haastattelua analysoitaessa on kiinnitettävä huomiota siihen, ettei analyysi jää luokittelun tasolle, vaan pitää sisällään myös sisällön analysointia (Ruusuvuori ym. (toim.) 2010, 19). Tämän vuoksi kiinnitin huomiota analyysiä tehdessäni siihen, kuinka laajasti haastateltavat vastasivat kysymyksiin. Tämä kertoo esimerkiksi siitä, kuinka paljon tietoa heillä on.

Ilmauksia kootessani huomasin, että ne koostuvat pitkälti suorista vastauksista esittämiini kysymyksiin. Aineistosta nousi esiin myös muutama muu otosikko, joten teemoittelu tuntui luonnolliselta analyysivaihtoehdolta järjestää aineisto. Tuomen ym. (2018) mukaan temaattinen analyysi etenee aineiston pelkistämisestä mahdollisten teemojen muodostamiseen ja näiden teemojen suhteiden tarkasteluun. Huomasin, että joitakin teemoja voisi olla mielekästä myös esittää lukuina. Tutkimuksen tarkoituksena oli tuottaa tietoa asiakkaiden toiveista päiväaikaisen toiminnan järjestämisessä. Tässä yhteydessä olisi mielekästä tietää, onko ulkoilua toimintana toivonut yksi vai kaikki haastateltavat. Aineiston kvantifiointi, eli siitä esiintyvien asioiden laskeminen voisi lisätä tutkimuksen tulosten validiteettia (Ruusuvuori ym. (toim.) 2010, 28). Päädyin kuitenkin tuomaan nämä seikat esiin omana tulkintana aineistosta. Laskin omaan käyttöön joidenkin teemojen alla esiintyviä asioita. Näitä pohdin seuraavissa kappaleissa.

7 TUTKIMUSTULOKSET

Aineiston järjestämisen myötä muodostin neljä teemaa. Nämä teemat olivat ikääntymisen muutokset ihmisessä, eläkkeelle jääminen, päivätoiminnan tuomat hyödyt ja sosiaaliset kontaktit. Eläkkeelle jäämisen alateemaksi muodostui päiväaikainen toiminta ikääntyessä. Sosiaaliset kontaktit -teeman alla käsitelen myös aineistosta nousseita ajatuksia ryhmässä toimimisen hyödyistä.

7.1 Ikääntymisen muutokset ihmisessä

Aineistosta ilmeni, että haastateltavat tunnistavat ikääntymisen muutoksia. He kuvasivat muutoksia liikuntakyvyssä, muistissa, jaksamisessa, asumisjärjestelyissä ja ulkonäössä. Myös toimintakyvyn muutos mainittiin, mutta tätä ei tarkennettu. Haastateltavat toivat esille myös sairauksia, joita ikääntyessä voi esiintyä. Osa haastateltavista kuvasi näitä muutoksia itsessään, osa kertoi läheistensä kokemuksia tai puhui muutoksista yleisellä tasolla. Ikääntymisen muutoksia koskevat vastaukset olivat huomattavat lyhytsanaisia ja osa haastateltavista tarvitsi paljon miettimisaikaa tätä aihetta käsiteltäessä.

7.2 Eläkkeelle jääminen

Eläkkeelle jäämistä kuvattiin aineistossa yleisesti sanoilla ”ei käy enää töissä”. Eläkkeelle jäämisen ajankohdasta oli useita erisuuntaisia kommentteja. Haastattelusta nousi esille sekä halua jäädä heti eläkkeelle, että halua jatkaa töissä aina. Syinä eläkkeelle jäämiseen mainittiin sovittu eläkeikä ja jaksamattomuus käydä töissä. Osa haastateltavista ei ollut miettinyt eläkkeelle jäämistä vielä ollenkaan, osalla oli selkeämpi suunnitelma. Eläkkeelle jääminen jäi teemoista suppeimmaksi.

7.3 Päiväaikainen toiminta ikääntyessä

Aineiston mukaan haastateltavat haluaisivat eläkkeelle jäätyään edelleen käydä osallistua järjestettyyn päiväaikaiseen toimintaan. Tämä toiminta voisi tapahtua päivätoimintayksiköissä, asumisyksiköissä tai olla jonkin muun tahon kuin kaupungin järjestämää. Päiväaikainen järjestetty toiminta voisi sisältää sosiaalista kanssakäymistä, tiedon jakamista, retkiä sekä monipuolista miele-

kästä tekemistä. Toiveet vastaavat niitä toimintoja, joita päivätoiminnan asiakkaat aineiston mukaan pitävät mieleisinä tällä hetkellä. Aineistosta nousee esille myös toive ruokailu- ja saunomismahdollisuudesta.

Oma päivätoimintayksikkö koettiin turvalliseksi paikaksi järjestää päiväaikaista toimintaa. Myös vertaisryhmän eli kehitysvammaisten muodostama ryhmä nähtiin hyödylliseksi. Suurin osa haastateltavista ei kommentoinut tai tuonut esiin järjestämispaikkaan tai osallistujaprofiiliin liittyviä asioita. Osa haastattelun osallistujista toivoisi ikääntyneiden päivätoiminnalta vapaamuotoisuutta sekä osallistujien vaihtelevuutta.

Aineistosta käy ilmi myös, että haastateltavat haluaisivat eläkkeelle jäätyään harrastaa erilaisia harrastuksia ja osallistua vapaa-ajan toimintoihin asumisyksiköissä, jonkin ryhmän kanssa tai itsekseen. Harrastuksista mainittiin musiikki ja käsityöt. Vapaa-ajan toimintoihin kuuluivat kaupungilla käyminen, leipominen ja ihmisten kanssa ajan viettäminen lehdenluvun ja leipomisen merkeissä.

7.4 Päivätoiminnan tuomat hyödyt nyt ja ikääntyessä

Päivätoiminnan hyötyjä tarkasteltiin haastattelutilanteissa ja siten myös vastauksissa sekä tämänhetkisen tilanteen, että ikääntymisen kannalta. Vastaukset ovat samansuuntaisia toistensa kanssa. Määrällisesti suurimpana hyötynä esiintyy sosiaalinen kanssakäyminen. Kavereiden ja henkilökunnan näkeminen on tärkeä osa päivätoimintaa. Haastateltavat toteavat, että päivätoiminta poistaa yksinäisyyttä ja tuo päiviin vaihtelua. Ulkoilu ja liikkuminen koetaan aineiston perusteella myös tärkeäksi, varsinkin ikääntymisen kannalta. Mieluisia päivätoiminnan sisältöjä löytyy runsaasti ja haastateltavat vaikuttavat olevan tyytyväisiä tämänhetkiseen palveluun. Mieluisia toimintoja haastateltaville ovat ulkoilu ja muu liikunta, pelaaminen, kädentaidot, retket, lehdenluku ja elokuvien katselu.

7.5 Sosiaaliset kontaktit

Haastatteluaineisto pitää sisällään hyvin paljon sosiaalisiin kontakteihin ja ihmissuhteisiin liittyviä asioita. Aihepiiri tuli haastatteluissa esille sekä eläkkeelle jäämistä, tämänhetkistä päivätoimintaa ja ikääntyneille järjestettävää

päiväaikaista toimintaa käsittelevissä keskusteluissa. Kaikki sosiaalisia kontakteja käsittelevät kommentit ovat positiivisia. Kavereita halutaan nähdä, heidän kanssaan viettää aikaa ja solmia ihmissuhteita.

Merkityksellisuuden kokemus ja yksinäisyyden poistuminen nähdään ryhmässä tapahtuvan päiväaikaisen toiminnan hyötyinä. Kotona asuvat kokevat tärkeäksi päästä kotoa muiden joukkoon ja mainitsevat tämän olevan tärkeää henkisen hyvinvoinnin kannalta. Päiväaikaisen toiminnan piirissä solmittuja ihmissuhteita kuvataan haastatteluaineistossa sanoilla ystävä, kaveri, verkostoituminen. Myös henkilökunnan tapaaminen ilmenee aineistossa positiivisena asiana. Aineistosta ilmenee, että henkilökunta on apuna tarvittaessa. Henkilökuntaa kuvataan iloiseksi.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Hain tutkimuksellani vastauksia kahteen tutkimuskysymykseen. Ensimmäinen tutkimuskysymykseni käsitteli vammaispalveluiden päivä- ja työtoiminnan käyttäjien ajatuksia ikääntymisestä. Sain vastaukseksi lyhytsanaisia pohdintoja aiheesta. Haastateltavat tunnistivat ikääntymisen muutoksia, mutta eivät kuvanneet niihin liittyviä tunteita juurikaan. Analyysin perusteella vaikutti myös siltä, etteivät he olleet pohtineet ikääntymistä omalla kohdallaan. Termi ikääntyminen oli haastateltaville vaikeampi kuin termi vanheneminen.

Vastausten lyhytsanaisuuden ja vastausviiveen perusteella voidaan epäillä, että haastateltavilla ei ole tarpeeksi tietoa ikääntymisen muutoksista tai heillä ei ollut kykyä sanoittaa ajatuksiaan. Samansuuntaisia tuloksia sain myös ensimmäisen tutkimuskysymyksen toiseen aiheeseen, eli eläköitymiseen. Vastaukset olivat ikääntymistäkin lyhytsanaisempia, joskin eläkkeelle jääminen -termin tarkoitus oli selvä. Eläkkeelle jäämisen vaikutuksia ei juurikaan tullut esiin. Eläkkeelle jäämisen negatiivisten vaikutusten puute voi kertoa myös siitä, että haastateltavat eivät hahmota sen vaikutuksia omaan arkeensa.

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen saamani vastaukset antavat aihetta pohtia kehitysvammaisten tiedonsaantia. Onko heillä tarpeeksi tietoa ikääntymisestä? Keskustellaanko asiakkaiden kanssa eläkkeelle jäämiseen liittyvistä teemoista päivä- ja työtoiminnoissa? Tätä tulkintaa tukee myös aiemmin tässä

työssä esitelty norjalainen tutkimus (Engeland ym. 2018), jossa todetaan tiedon puutteen vaikeuttavan asiakkaiden osallistumista päätöksentekoon.

Vammaispalveluiden tarkoituksena on edistää asiakkaiden osallisuutta ja yhdenvertaisuutta sekä lisätä hyvinvointia. Päätöksenteossa asiakkaan tulisi olla mukana ja hänellä pitäisi olla tarvittava tieto vaihtoehtoista. Vammaispalveluiden asiakas saattaa tarvita tukea tiedon saamisessa ja mielipiteen muodostuksessa. Tämän toteutuminen vaatii työntekijöiltä sekä aikaa, että tahtoa edistää asiakkaiden osallisuutta. (Martin ym. 2021, 205–207.)

Toinen tutkimuskysymyksenä etsi päivä- ja työtoiminnan asiakkaiden toiveita koskien päiväaikaisen toiminnan järjestämistä ikääntyessä. Omien toiveiden esiintuominen oli haastateltaville selkeästi helpompaa kuin ensimmäisen tutkimuskysymyksen aiheisiin vastaaminen. Haastateltavat kuvasivat laajasti erilaisia toimintoja, joita haluaisivat päiväaikaisessa toiminnassa tehdä. He kokivat päiväaikaisen toiminnan mielekkääksi. Toive sosiaalisista kontakteista nousi esiin laajasti haastatteluaineistosta. Haastateltavat näkivät päiväaikaisen toiminnan positiivisena asiana, johon he haluaisivat osallistua.

Edellä kuvatut tulokset vastaavat aikaisempia tutkimuksia (Pelkonen, 2015; Engeland ym. 2018; Vuorenpää 2019), joissa nousee esille mielekkään tekemisen ja sosiaalisten kontaktien tärkeys asiakkaille itselleen ja heidän toimintakyvylleen. Aiemmissä tutkimuksissa kuvattiin myös itsemääräämisoikeuden tärkeyttä. Tämä aihepiiri ei noussut esille omassa tutkimuksessani lainkaan, joskaan en sitä suoraan kysynyt haastatteluissa. Huomionarvoista on myös se, että aineiston perusteella valtaosalle haastateltavista oli helpompaa löytää mielekkäitä toimintoja ja esittää toiveita tämänhetkisestä tilanteesta kuin katsoa pitkälle tulevaisuuteen.

9 POHDINTA

Laadullisessa tutkimuksessa reliabiliteettia eli luotettavuutta voidaan lisätä kuvaamalla tarkasti kaikki tutkimuksen edetessä tehdyt valinnat, rajaukset ja tutkimuksen teon eteneminen (Ruusuvaori ym. 2010, 26–27). Tämä mielestäni

toteutuu ja olen rehellisesti pyrkinyt tuomaan esille myös perustelut valinnoilleni. Olen myös pyrkinyt olemaan puolueeton, vaikka olenkin työsuhteessa tutkimuksen kohteena olevaan organisaatioon.

Validiteettia, eli tulosten oikeellisuutta ja yleistettävyyttä voidaan arvioida tutkimuskysymysten, aineiston ja analyysin kautta (Ruusuvuori ym. 2010, 27). Myös tässä olen pyrkinyt olemaan avoin kertomalla, miksi olen päätenyt tietynlaisiin tulkintoihin. Haastattelujen määrä oli mielestäni sopiva. Olisin voinut muotoilla kysymyksiä siten, että olisin saanut enemmän kuvailevia vastauksia. Jonkin verran tätä teinkin haastattelujen aikana, mutta huomasin niiden olevan haastateltaville hankalia ymmärtää ja vastata.

Tutkimuksen olisi voinut toteuttaa myös siten, että ennen haastatteluja asiakkaille olisi kerrottu ikääntymisestä ja eläkkeelle jäämisestä esimerkiksi tietois-kun muodossa, jolloin aihepiiri olisi ollut heille tutumpi. Tämä valinta olisi kuitenkin saattanut ohjata vastauksia joko tiedon antajan tai muiden asiakkaiden mielipiteiden mukaisiksi. Olisi ollut myös haastavaa erottaa, mitä asiakkaat tiesivät haastattelun aiheista ennen tietoiskua. Olen tyytyväinen haastattelujen avulla keräämäni aineistoon ja mielestäni sain siitä analyysin avulla esille mielenkiintoisia ja tarpeellisia asioita.

Tutkimuksen pohjalta nousee esille kaksi keskeistä kehittämisen kohdetta. Ensinnäkin vammaispalveluiden asiakkaiden tietämystä ikääntymisestä ja eläkkeelle jäämisestä on syytä lisätä. Esimerkiksi materiaalipaketin tuottaminen tiedon lisäämisen tueksi voisi olla hyvä opinnäytetyön aihe. Materiaalia voisi käyttää päiväaikaisissa toiminnoissa tai palveluohjauksessa.

Toinen huomionarvoinen asia on vammaispalveluiden päivätoiminnoista eläköityvien sosiaalisten kontaktien turvaaminen ja vahvistaminen. Näitä voisi vahvistaa kehittämällä senioritoimintaa sellaisille asiakkaille, jotka eivät enää käytä päivä- tai työtoiminnan palveluja. Kuten aineistosta selviää, asiakkaat ovat hyvin avarakatseisia toiminnan sisällön ja järjestämistavan suhteen, kunhan vain pääsevät kokoontumaan ja näkevät toisia ihmisiä.

Tämän opinnäytetyön tekeminen opetti paljon. Tutkimuksen tekeminen on innostavaa, raskasta ja myös hieman pelottavaa. Pohdin paljon kysymyksiä

siitä, kuinka varmistun tulosten nousevan aineistosta eikä omista oletuksista. Tutkimuksen luotettavuutta lisätäkseni ja omaa oloa helpottaakseni kävin vielä kirjoitustyön loppuun läpi aineistoni ja vertasin tuloksia siihen. Haastateltavilta asiakkailta tarttui mukaani tyytyväisyyttä, iloa ja innokkuutta. Minulle välittyi tunne, että monelle haastatteluun osallistuminen oli iso asia. Olen iloinen, että minulla oli mahdollisuus antaa heille ääni ja tilaisuus osallistua kehittämistyöhön!

LÄHTEET

Aarnivuori, J. & Saarela, A. 2017. Ikääntyvien kehitysvammaisten palveluntarpeet – Integroiva kirjallisuuskatsaus. Opinnäytetyö YAMK. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/123323/Aarnivuori_Johanna_Saarela_Anja.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 29.5.2022].

Arvio, M.1998. Vaikea ja syvä kehitysvammaisuus. Tutkimusartikkeli. Lääkäri-lehti 35/1998. Saatavilla: <https://www.laakarilehti.fi/tieteessa/alkuperaistutkimukset/vaikea-ja-syva-kehitysvammaisuus/> [viitattu 29.5.2022].

Autismi- ja Aspergerliitto ry. 2016. Autismin kirjo ja ikääntyminen – käsikirja ammattihenkilöille. Autismi- ja Aspergerliitto ry.

Castrén, M. 2019. Diagnostiikan perusteet nykykäytännön mukaan. Teoksessa Timonen, T., Castrén, M. & Ärölä-Dithapo, M. Autismikirjo – Tausta, diagnostiikka ja tutkimus. PS-kustannus. Jyväskylä.

Engeland, J., Kittelsaa, A. & Melbye Langballe, E. 2018. How do People with Intellectual Disabilities in Norway Experience the Transition to Retirement and Life as Retirees? Tutkimusartikkeli. Saatavilla: <https://www.sjdr.se/articles/10.16993/sjdr.41/> [viitattu 29.5.2022].

Hakala, K. 2017. Työllistymistarinoita. Kehitysvammaliiton selvityksiä 13. Kehitysvammaliitto ry. Helsinki.

HE 159/2018 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle vammaispalvelulaiksi. Saatavilla: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/HallituksenEsitys/Documents/HE_159+2018.pdf [viitattu 29.5.2022].

Helsinki 2022. Vammaisten palvelut. Tyynelän ryhmäkoti. WWW-sivusto. Saatavilla: <https://www.hel.fi/vammaiset/fi/asuminen/kehitysvammaisten-asumis-palvelut/ryhmakodit/tyynela/> [Viitattu 2.10.2022].

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 1997. Tutki ja kirjoita. Kirjayhtymä Oy. Helsinki.

Jyväskylä 2022. Päivä- ja työtoiminta. WWW-sivusto. Saatavilla: <https://www.jyvaskyla.fi/sosiaali-ja-terveyspalvelut/vammaisten-palvelut/paiva-ja-tyotoiminta> [viitattu 1.10.2022].

Kari, O., Laakso, S., Niskanen, T. & Seppänen, M. 2020. Vammaistyön käsikirja. Sanoma Pro Oy. Helsinki.

Kaski, M. (toim.), Manninen, A. & Pihko, H. 2012. Kehitysvammaisuus. Sanoma Pro Oy. Helsinki

Kehitysvammaisten palvelusäätiö 2018. Vertaistutkimusraportti - Ikääntyvien kehitysvammaisten ajatuksia ja toiveita hyvästä elämästä. Saatavilla: <https://kvps.fi/wp-content/uploads/2020/04/Vertaistutkimus2018.pdf> [viitattu 29.5.2022].

Kemppainen-Aro, P., Nikulainen, S. & Rikkinen, M. 2021. Hyvä ikääntyminen. Selvitys vammaisalan ammattilaisille. WWW-dokumentti. Saatavilla: <https://kvps.fi/wp-content/uploads/2022/01/Hyva-ikaantyminen.pdf> [viitattu 1.10.2022].

Kerola, K., Kujanpää, S. & Timonen, T. 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. PS-kustannus. Helsinki.

Laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista 3.4.1987/380. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1987/19870380> [viitattu 2.10.2022].

Martin, M. & Romakkaniemi, M. 2021. Jaettu toimijuus vammaispalvelujen sosiaalityössä. Teoksessa Teittinen, A., Kivistö, M., Tarvainen, M. & Hautala, S. (toim.) 2021. Vammaiset ihmiset kansalaisina. Vastapaino. Tampere.

Mikkola, M. 2015. Muistisairaus kehitysvammaisella henkilöllä – MuKeva-projekti henkilöstön ammattitaitoa kehittämässä. Lehtiartikkeli. Memo 3/2015.

Saatavilla: https://www.muistiliitto.fi/application/files/1614/8666/4100/Muistisai-raus_kehitysvammaisella_henkilolla_-_Memo_3-2015.pdf [viitattu 29.5.2022].

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan abc. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.

Ohtonen, M. 2014. Työ- ja päivätoiminnasta eläkkeelle. Pääkirjoitus lehdessä Ketju 6/2014. Saatavilla: <https://ketju-lehti.fi/aiheet/paakirjoitus/tyo-ja-paivatoiminnasta-elakkeelle/> [viitattu 29.5.2022].

Oulun kaupunki. 2022. Vammaiset. Toimintakeskus Tsemppi. WWW-sivusto. Saatavilla: <https://www.ouka.fi/oulu/vammaisuus/toimintakeskus-tsemppi> [viitattu 2.10.2022].

Pelkonen, T. 2015. Ikääntyneiden kehitysvammaisten kokemuksia ikääntymisestä ja arjesta - Teemahaastattelu onnistuneen vanhenemisen pohjalta. Pro Gradu -tutkimus. Lapin yliopisto. Saatavilla: <https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/62163/pelkonen.tia.pdf?sequence=2&isAllowed=y> [viitattu 2.10.2022].

Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) 2020. Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. E-kirja. Gaudeamus.

Ruusuvuori, J. 2010. Litteroijan muistilista. Teoksessa Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere.

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) 2010. Haastattelun analyysi. Vastapaino. Tampere.

Räty, T. 2010. Vammaispalvelut – Vammaispalvelujen soveltamiskäytäntö. Kynnys ry.

Sauna-aho, O. 2019. Ikääntyminen ja kehitysvammaisuus - Kognitiiviset muutokset Williamsin, fragile X- ja Downin oireyhtymissä. Väitöstutkimus. Turun

yliopisto. Saatavilla: <https://www.utupub.fi/bitstream/handle/10024/148455/AnnalesC480Sauna-aho.pdf?sequence=3&isAllowed=y> [viitattu 29.5.2022].

Siltanen, J. 2013. Ikääntyvä kehitysvammainen toimintakeskuksessa. Opinnäytetyö YAMK. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/59496/Siltanen_Jaana.pdf?sequence=1&isAllowed=y [viitattu 29.5.2022].

Sivula, S., Raassina, A-M. & Hakanen, I. 2022. Vammaispalvelulainsäädännön uudistus. Esitys vammaispalveluiden neuvottelupäivillä 10.2.2022. Materiaali saatavilla: <https://thl.fi/documents/470564/8532223/STM+10.2.22+Vammaispalvelulainsaadannon+uudistus.pdf/00fafc50-9f37-d7aa-715c-2c2f3e1fa272?t=1644500639409> [viitattu 29.5.2022].

Stranden-Tuderus, H. 2022. Henkilökohtainen tiedonanto 26.9.2022.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. 2011. Tautiluokitus ICD-10. Saatavilla: <https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/80324/15c30d65-2b96-41d7-aca8-1a05aa8a0a19.pdf?sequence=1&isAllowed=y> [viitattu 29.5.2022].

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. 2022a. Työ ja työtoiminta. Vammaispalvelujen käsikirja. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/tyo-ja-tyotoiminta> [viitattu 1.10.2022].

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. 2022b. Päivätoiminta. Vammaispalveluiden käsikirja. Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/paivatoiminta> [viitattu 1.10.2022].

Timonen, T. 2019a. Autismitutkimuksen historia. Teoksessa Timonen, T., Castrén, M. & Ärölä-Dithapo, M. Autismikirjo – Tausta, diagnostiikka ja tutkimus. PS-kustannus. Jyväskylä.

Timonen, T. 2019b. Diagnostisten järjestelmien kehitys. Teoksessa Timonen, T., Castrén, M. & Ärölä-Dithapo, M. Autismikirjo – Tausta, diagnostiikka ja tutkimus. PS-kustannus. Jyväskylä.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisältöanalyysi. Kustannusosakeyhtiö Tammi. E-kirja.

Vesala, H., Numminen, H. & Matikka, L. 2008. Ikääntyvien kehitysvammaisten tukiprojekti – Projektin loppuraportti. Kehitysvammaliiton selvityksiä 1/2008. Saatavilla: <http://docplayer.fi/7698094-Ikaantyvien-kehitysvammaisten.html> [viitattu 29.5.2022].

Vernerinet.net. 2018. Kehitysvammaisuuden diagnosointi. Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. WWW-sivusto. Saatavilla: <https://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuuden-diagnosointi> [viitattu 29.5.2022].

Vernerinet.net. 2020. Toimintakyvyn näkökulma. Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. WWW-sivusto. Saatavilla: <https://verneri.net/yleis/toimintakyvyn-nakokulma> [viitattu 29.5.2022].

Vernerinet.net. 2022 Sosiaalinen näkökulma. Verkkopalvelu kehitysvammaisuudesta. WWW-sivusto. Saatavilla: <https://verneri.net/yleis/sosiaalinen-nakokulma> [viitattu 29.5.2022].

Vilka, H. 2021. Tutki ja kehitä. Ps-kustannus. E-kirja.

Vuorenpää, A. 2017. ”Minä en ole vanha, minä olen nuori” Kehitysvammaisten aikuisten ajatuksia ikääntymisestä photovoice-menetelmän avulla. YAMK-opinnäytetyö. Tampereen ammattikorkeakoulu. Saatavilla: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/142419/Vuorenpaa_Anne.pdf?sequence=1 [viitattu 29.5.2022].

Åberg, H. 2021. Älyllinen kehitysvammaisuus. Artikkelit sivustolla Terveyskirjasto. Duodecim. Saatavilla: <https://www.terveyskirjasto.fi/dlk00556#s1> [viitattu 29.5.2022].

Liite 1. Haastattelurunko

Teemahaastattelu kehitysvammaisille päivätoiminnan asiakkaille

2-4 hengen ryhmä

Haastattelun tarkoituksena saada tietoa kysymyksiin:

Mitä päivätoiminnan asiakkaat ajattelevat ikääntymisestä ja eläkkeelle jäämisestä?

Miten päivätoiminnan asiakkaat toivovat päivätoiminnalta ikääntyessään?

Haastattelun aloitus, haastattelijan ja laitteiden esittely.

Kerrotaan haastattelun tarkoitus.

(Tarvittaessa kuvitettu sosiaalinen tarina, jossa kerrotaan haastattelun tarkoitus ja aihe, sekä esitellään haastattelija.)

Viritellään keskustelua aiheesta ikääntyminen. Mitä ikääntyminen tarkoittaa?

(Tarvittaessa kuvia, joissa ikääntymiseen liittyviä kuvia, kuten vanhus, harmaa tukka, kävelykeppi jne.)

Mitä tarkoittaa eläkkeelle jääminen? Milloin jäädään eläkkeelle? Milloin haluaisit jäädä eläkkeelle päivätoiminnasta?

Kun olet ikääntynyt, miten päivätoimintaa pitäisi järjestää? Haluaisitko olla kotona/asumisyksikössä? Haluaisitko käydä päivätoiminnassa jossain? Miten usein? Mitä haluaisit tehdä siellä? Voisiko päivätoimintaa olla jossain muualla?

(Tarvittaessa kuvia erilaisista paikoista ja toiminnoista.)

Onko päivätoiminnasta hyötyä sinulle? Mitä hyötyä? Mitä sellaista toimintaa tai sisältöä päivätoiminnassa voisi olla, että siitä olisi hyötyä sinulle, kun ikäännyt?

(Myös kuvitusta tarvittaessa.)

Liite 2. Esittelykirje

Hei!

Olen Elina Hytönen. Olen sosionomiopiskelija Kaakkois-suomen ammattikorkeakoulusta. Teen opinnäytetyötä.

Teen opinnäytetyönä haastattelututkimuksen. Haastattelen Jyväskylän vammaispalveluiden päivätoimintayksiköiden asiakkaita.

Opinnäytetyön aiheena on selvittää, mitä päivätoiminnan asiakkaat ajattelevat ikääntymisestä ja eläkkeelle jäämisestä. Tarkoituksena on selvittää asiakkaiden omia toiveita päivätoiminnan toteuttamisesta ikääntyville kehitysvammaisille asiakkaille. Haastattelututkimuksen tuloksia voidaan käyttää päivätoiminnan kehittämisessä. On tärkeää, että asiakkaat saavat vaikuttaa siihen, miten päivätoimintaa järjestetään!

Teen pienissä ryhmissä haastatteluja, joissa keskustellaan näistä aiheista. Haastattelut tallennetaan ja niitä käytetään vain tämän tutkimuksen tekemiseen. Tutkimuksen tekemisen jälkeen tallenteet poistetaan. Asiakkaiden nimiä tai muita tietoja ei julkaista missään. Tutkimuksen tulokset julkaistaan internet-sivuilla.

Haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista. Jos haluat osallistua, ohjaaja antaa sinulle suostumuskaavakkeen, jonka voit täyttää. Voit osallistua haastatteluun, vaikka et olisi vielä ikääntynyt.

Voit peruuttaa osallistumisen, milloin vain, jos muutat myöhemmin mielesi.

Kiitos kovasti tämän lukemisesta! Odotan kovasti, että pääsen haastattelemaan teitä!

T: Elina Hytönen

Liite 3. Suostumuslomake

Haluan osallistua tutkimukseen. Voin keskeyttää haastattelun milloin vain.

Minua saa haastatella ja haastattelun saa äänittää. Äänityksen jälkeen haastattelu kirjoitetaan ja siitä poistetaan kaikki nimet ja muut henkilökohtaiset tiedot.

Haastatteluani saa käyttää Elina Hytösen tekemässä tutkimuksessa, jossa tutkitaan Jyväskylän päivätoiminnan asiakkaiden ajatuksia ja toiveita ikääntymisestä ja päivätoiminnan järjestämisestä.

Tutkimuksen saa julkaista internetissä Theseus-tietokannassa.

Allekirjoitukseni